

Fjárlaganefnd Alþingis.

Sent rafrænt á nefndasvid@althingi.is

Efni: Umsögn stjórnar Samtaka sveitarfélaga á Norðurlandi vestra um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2021, 1. mál og þingsályktunartillögu um fjármálaáætlun áráanna 2021-2025, 2. mál.

Almennt um stöðu sveitarfélaga

Stjórn samtaka sveitarfélaga á Norðurlandi vestra lýsir yfir þungum áhyggjum af fjárhagsstöðu sveitarfélaga vegna áhrifa heimsfaraldurs. Í maí sendi stjórn samtakanna bókun á samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra þar sem lýst var áhyggjum vegna stöðunnar. Bókun sú er enn í fullu gildi:

„Stjórn Samtaka sveitarfélaga á Norðurlandi vestra lýsir yfir miklum áhyggjum af áhrifum Covid-19 faraldursins á fjárhagsstöðu sveitarfélaganna á starfssvæði samtakanna og þeim áhrifum á framlög úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga sem ástandið mun hafa vegna versnandi stöðu ríkissjóðs.

Ef litið er til nýlegrar greiningar Bygðastofnunar á áhrifum faraldursins á sveitarfélög í landinu er ljóst að þau verða mikil. Lausafjárstaða og sjóðsstreymi sveitarfélaga mun breytast til hins verra. Tekjur munu dragast saman vegna breytts atvinnustigs með hruni ferðaþjónustunnar og afleiddra greina og þannig hafa áhrif á útsvarsstofn sveitarfélaga til lækkunar. Hafnargjöld munu víða dragast saman og gera má ráð fyrir auknum kostnaði við félagsaðstoð. Til viðbótar við framangreint eru mörg sveitarfélög að bregðast við ástandinu með ýmiskonar átaksverkefnum og flýta framkvæmdum með tilheyrandi auknum kostnaði. Allt þetta mun óhjákvæmilega leiða til aukinnar skuldsetningar sveitarfélaganna.

Í áðurnefndri greiningu Bygðastofnunar kemur jafnframt fram að verði 10% samdráttur í skatttekjum ríkissjóðs gætu tekjur Jöfnunarsjóðs dregist saman um 4-5 milljarða sem hefur veruleg áhrif á rekstur sveitarfélaga í landinu. Sú skerðing til viðbótar við tekjuskerðingu vegna þeirra þátta sem nefndir voru hér að framan verður verulegt högg fyrir sveitarfélögin í landinu og til langs tíma leiða til þess að einhver sveitarfélög munu eiga í erfiðleikum með að halda úti lögbundinni þjónustu.

Það er ljóst að áhrif ástandsins á sveitarfélögin munu verða mismikil. Án efa munu fjárhagserfiðleikar einhverra sveitarfélaga kalla á sértækar aðgerðir af hálfu ríkisins. Stjórn SSSNV vill hins vegar benda á mikilvægi þess að gripið verði til almennra aðgerða vegna ástandsins sem klárlega hefur áhrif á öll sveitarfélögin í landinu. Að mati stjórnar SSSNV er vænlegasta almenna aðgerðin að tryggja að ekki verði skerðing á framlögum úr Jöfnunarsjóði til sveitarfélaganna með því að veita viðbótarfjármagni til sjóðsins. Þannig verði tryggt að fyrirsjáanlegar sveiflur í tekjum sjóðsins vegna efnahagsástandsins muni ekki hafa áhrif á framlög til sveitarfélaganna.

Skorað er á ráðherra samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra og ríkisstjórnina alla að grípa til þessarar almennu aðgerðar til að styðja sveitarfélög í landinu öllu í að rækja sitt mikilvæga hlutverk í að komast yfir þær erfiðu aðstæður sem nú eru uppi. Skv. skýrslu OECD um svæðabundin áhrif Covid-19 faraldursis munu sveitarstjórnir leika lykilhlutverk í því endurreisnarstarfi sem mun þurfa að eiga sér stað á næstu misserum. Það er því gríðarlega mikilvægt að sveitarfélögin hafi til þess fjárhagslega burði og þar eru

framlög Jöfnunarsjóðs mikilvægur þáttur. Þau framlög mega ekki skerðast eigi sveitarfélögin að geta rækt hlutverk sitt í endurreisninni og haldið úti nauðsynlegri þjónustu fyrir íbúa“.

Stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga tók undir framangreinda bókun á fundi sínum þann 12. júní sl.

„Stjórn sambandsins tekur undir áskorun SSNV til samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra og ríkisstjórnarinnar um nauðsyn þess að grípa til almennra aðgerða til að styðja við sveitarfélög í landinu svo þau geti rækt hlutverk sitt og komist yfir þær erfiðu aðstæður sem nú eru uppi. Í því sambandi verður að horfa til þess hve Jöfnunarsjóður sveitarfélaga er sveitarfélögunum mikilvægur“.

Stjórn SSNV leggur höfuð áherslu á að þær almennu aðgerðir sem vísað er til í framangreindu bókunum komi til framkvæmda með því að tryggt verði að framlög til Jöfnunarsjóðs skerðist ekki með versnandi afkomu ríkissjóðs á gildistíma fjármálaáætlunar árána 2021-2025. Slíkar skerðingar hefðu afar slæm áhrif á íbúa sveitarfélaga á landsbyggðinni sem margir hverjir búa nú þegar við erfiðar aðstæður vegna áhrifa heimsfarlandursins.

Fjárfestingar

Í fjárlögum kemur fram að framlög til fjárfestinga á árinu 2021 séu há í sögulegu samhengi og aukist um ríflega 36 ma.kr. frá fyrra ári. Um er að ræða sérstakt uppbyggingaráttak til stuðnings við hagkerfið vegna áhrifa heimsfaraldurs. **Stjórn SSNV fagnar auknum framlögum til fjárfestinga en vill leggja á það áherslu að tryggt verði að hluti þessara fjármagns renni á Norðurland vestra.**

Í mars 2020 var tekið saman, að beiðni Sambands íslenskra sveitarfélaga, yfirlit yfir framkvæmdir í landshlutanum sem ráðast mætti í strax til að sporna við efnahagsáhrifum vegna heimsfaraldursins. Þar eru útlistuð fjölmörg verkefni sem ýmist yrðu unnin í samvinnu ríkis og sveitarfélaga eða af ríkinu einu. Sú samantekt fylgir umsögn þessari sem fylgiskjal. Einnig var í kjölfar óveðurs í desember 2019 tekið saman yfirlit yfir þær framkvæmdir sem nauðsynlegt yrði að ráðast í til að bæta úr þeim brotalömmum innviða sem þá komu upp svo tryggja megi öryggi íbúa kæmi til annarra eins hamfara. Hluta þeirra verkefna hefur þegar verið ráðist í og fyrir það ber að þakka en næg verkefni standa enn eftir. Sú samantekt fylgir umsögninni einnig sem fylgiskjal.

Dæmi um framkvæmdir sem tilgreindar eru í framangreindum samantektum eru:

- Rannsóknir og undirbúningur framkvæmda við nýja ytri höfn á Sauðárkróki.
- Flýting framkvæmda við menningarhús á Sauðárkróki.
- Stækkun verk- og bóknámshús Fjölbrotarskóla Norðurlands vestra¹.
- Skilgreining Félagsheimilisins á Hvammstanga sem menningarhúss og endurbætur þess.
- Viðhaldsframkvæmdir á Hvammstangahöfn.
- Nauðsynlegar framkvæmdir við uppbyggingu á Vatnsnesvegar.
- Uppbygging og viðhald bygginga ríkisins á Kvennaskólareit á Blönduósi
- Aukning framlaga til uppbyggingar ferðamannastaða í landshlutanum.
- Hafnarframkvæmdir á Skagaströnd, bæði við smábátahöfn og eldri hafnarmannvirki.
- Uppbygging textílbúða á Húnavöllum.

¹ Framkvæmd sem sveitarfélögin öll í landshlutanum hafa þegar samþykkt þátttöku í með fyrirvara um þátttöku ríkisins.

- Flýting samgöngu- og innviðaverkefna sem tilgreind eru á [samgöngu- og innviðaaætlun landshlutans](#).

Öll þau verkefni sem hér að framan eru talin má ráðast í strax. Sjá nánari umfjöllun í fylgiskjali.

Stjórn SSNV lýsir ánægju sinni með að í fjármálaáætlun eru framkvæmdir við Þverárfjallsveg og Skagastrandarveg á áætlun áráanna 2021 og 2022. Um er að ræða afar brýna framkvæmd sem hefur verið áherslumál sveitarfélaganna allra í landshlutanum um árabíl og mikilvægt að ekki verði frekari tafir á.

Um einstaka liði fjárlagafrumvarps

08 Sveitarfélög og byggðamál

Í frumvarpi til fjárlaga er gert ráð fyrir skerðingu upp á alls 6,1% á árinu 2021 til málaflökks 08 Sveitarfélög og byggðamál. Stjórn SSNV lýsir yfir vonbrigðum með þá fyrirhuguðu skerðingu þegar ljóst er að erfitt verður uppdráttar næstu misseri vegna áhrifa Covid-19. Vísað er til umfjöllunar um stöðu sveitarfélaganna hér að framan í tengslum við þennan þátt. Vert er að nefna sóknaráætlanir landshlutanna sérstaklega. Árið 2020 er fyrsta ár nýs samningstímabils sóknaráætlana. Strax á þessu fyrsta ári má segja að forsendur áætlana hafi að miklu leyti brostið vegna Covid-19 faraldursins. Við lok fyrstu bylgju faraldursins fékkst viðbótarstuðningur inn í sóknaráætlanir og er fyrir það þakkað. Þeir takmörkuðu fjármunir mega sín hins vegar ekki mikils gagnvart þeim vanda sem víða er uppi vegna áhrifa faraldursins. **Stjórn SSNV leggur ríka áherslu á að fjármagn til sóknaráætlana verði stórukið til að þær fái aukinn slagkraft heima í héraði til að sporna við áhrifum heimsfaraldursins og metnaðarfull markmið áætlana náist – samfélögunum til heilla.**

09.1 Löggæsla

Fagnað er áformum um hækkun framlaga til löggæslu. **Vill stjórn SSNV benda á að um árabíl hefur verið baráttumál landshlutans að efla löggæslu í héraðinu** sem er víðfeðmt og þar um liggur langur kafli af þjóðvegi 1. Ástand vega er víða bágborið sem skapar hættu og kallar á aukna löggæslu, bæði með tilliti til fyrirbyggjandi aðgerða en líka viðbragðsaðgerða.

10.3 Sýslumenn

Ánægjulegt er að sjá að aðhaldskrafa málaflökksins er milduð í frumvarpinu. Þó virðist vera um einhverja skerðingu að ræða sem er miður. **Stjórn SSNV hefur á undanförunum árum lagt áherslu á að tækifæri til eflingar sýslumannsembættisins á Norðurlandi vestra með fjölgun verkefna er fyrir hendi.** Þau verkefni sem þar er sinnt hafa skilað ríkissjóði umtalsverðum fjármunum og er þar helst að nefna sektarinnheimtuna sem er dæmi um afar árangursríkan flutning verkefna á landsbyggðina. **Vert er að vekja athygli á að flutningur fyrirliggjandi verkefna á starfsstöðvar sem þegar eru til staðar í landshutanum fela alla jafna ekki í sér viðbótarkostnað fyrir ríkið en skipta byggðarlögin sem um ræðir miklu máli.**

11.1 Samgöngur

Vísað er til umfjöllunar hér að framan um samgöngumál og brýnustu verkefna í landshlutanum sem tilgreind eru í [Samgöngu- og innviðaaætlun landshlutans](#). **Gerð er krafa um að ásættanlegt hlutfall þeirra framkvæmda sem koma til vegna viðbótar í málaflökkinn renni inn á Norðurland vestra.** Af áætlun um fjármál má ætla að ekki standi til að efla að nýju heilbrigðisþjónustu í landshlutanum. Því er nauðsynlegt að bæta samgöngur svo íbúar svæðisins sitji við sama borð og íbúar annarra landshluta.

Þar með taldar flugsamgöngur með viðhaldsframkvæmdum á Alexandersflugvelli og skilgreiningu hans í grunnnet flugvalla að nýju. Flugvöllurinn fellur undir verkefnið Loftbrú sem nýverið var hleypt af stokkunum og því þarf að tryggja að aðstaða sé fyrir hendi til að reglubundið áætunarflug hefjist þar að nýju. Einnig er brýnt að Blönduósflugvöllur fái nauðsynlegt viðhald vegna þess mikilvæga öryggishlutverk sem hann gegnir og reyndi á s.l. vetur þegar hópslys varð á þjóðvegi 1 í A-Húnavatnssýslu auk smærri slysa sem kölluðu á skjóta flutninga slasaðra.

11.2 Fjarskipti, netöryggi og pósthjónusta

Stjórn SSNV vill nota tækifærið og þakka fyrir gott samstarf við Fjarskiptasjóð vegna átaksins Ísland ljóstengt. Ánægjulegt er að sjá í drögum að fjármálaáætlun að stefnt er að lokum þess átaks á árinu 2021. Stjórn SSNV vill benda á að þó hilli undir lok verkefnisins er langt frá því að verkinu sé lokið. Enn standa eftir tengingar í minni þéttbýliskjörnum á landsbyggðinni þar sem ljóst er að þjónusta verður ekki rekin á markaðslegum forsendum frekar en í dreifbýli. **Afar mikilvægt er að brugðist verði við því með samskonar átaki og Ísland ljóstengt til að íbúar þessara smáu þéttbýliskjarna sitji ekki eftir.**

Stjórn fagnar einnig auknum fjárheimildum til að bæta varaafli á lykil fjarskiptasöðum til að koma í veg fyrir að samband rofni í rafmagnsleysi. Fjarskipti rofnuðu á stóru svæði í landshlutanum í óveðri í desember 2019 sem skapaði mikla hættu. **Lögð er áhersla á að úr verði bætt til að öryggistilfinning íbúa styrkist á ný.**

Jafnframt vill stjórn SSNV vekja athygli á þeirri áherslu sem fram kemur í [Samgöngu- og innviðaaætlun](#) landshlutans varðandi gsm og 3/4G samband í landshlutanum. Við vinnu við gerð áætlunarinnar var gerð könnun meðal íbúa sem leiddi í ljós afar bágborða stöðu hvað þessi mál varðar í landshlutanum. Útbreiðslukort gsm og 3/4G sambands gefa kolranga mynd af raunverulegri stöðu mála. Þær mælingar sem þar er miðað við eru í besta falli sannar rétt við veg en ástandið versnar mikið þegar komið er rétt fyrir utan vegstæði og heim að bæjum. Einnig eru brotalamir á Tetra sambandi í landshlutanum en vegna bágborðins ástands þeirra fjarskiptakerfa sem þegar hafa verið nefnd reiða viðbragðsaðilar sig á Tetra kerfið til samskipta. Kerfinu er enda ætlað að sinna þörfum þeirra við verkefni þar sem hraði og öryggi skipta sköpum. Í kjölfar óveðurs í lok ársins 2019 var ráðist í einhverjar úrbætur á kerfinu en enn er langt í land til að ástand þess verði viðunandi. Það er samdóma álit viðbragðsaðila að ástand kerfinsins skali mikla hættu og geti komið í veg fyrir að þeir geti rkt störf sín í þágu íbúa og ferðamanna á vegum landshlutans. **Nauðsynlegt er að veita fjármagni til uppbyggingar fjarskiptakerfa í landshlutanum til að auka öryggi íbúa og þeirra sem um landshlutann fara.**

12 Landbúnaður

Þær þrengingar í landbúnaði, sérstaklega sauðfjárbúskap, sem hafa átt sér stað undanfarin misseri eru grafalvarleg ógn við sveitarfélögin á Norðurlandi vestra sem er eitt mesta landbúnaðarhérað landsins. **Þess er krafist að ríkisvaldið standi með bændum og veiti þann stuðning sem þörf er á svo ekki verði flótti úr stéttinni með alvarlegum afleiðingum fyrir þau samfélög á Norðurlandi vestra sem byggja afkomu sína að einhverju eða mestu leyti á þjónustu við bændur.** Einkum er mikilvægt að gerðar verði sömu velferðar- og heilbrigðiskröfur til innfluttra matvæla og innlendra og stuðningur verði veittur til markaðssetningar og vörubrúnar á afurðum til að auka verðmæti þeirra og þannig hækka afurðaverð til bænda.

Stjórn fagnar auknum framlögum til nýsköpunar og þróunarverkefna á sviði matvælaframleiðslu með Matvælasjóði. **Mikilvægt er að bændur fái stuðning til nýsköpunar og þróunar framleiðslu sinnar til**

að auka virðisaukann sem verður eftir í héraði. Lagt er til að tryggt verði að þau svæði sem reiða sig hvað mest á landbúnað fái sérstakan stuðning í þessu tilliti.

14 Ferðapjónusta

Ekki þarf að fjölyrða um stöðu ferðapjónustunnar í landinu vegna áhrifa Covid-19. Sökum þessa er ánægjulegt að sjá aukna fjármuni setta í uppbyggingu ferðamannastaða. Stjórn SSNV hefur lengi haft áhyggjur af stöðu landshlutans hvað slíka uppbyggingu varðar og m.a. gert athugasemdir við úthlutanir Framkvæmdasjóðs ferðamannastaða í því tilliti. Það verður að segjast eins og er að uppbygging innviða í ferðapjónustu er skemur á veg kominn í landshlutanum samanborið við marga aðra landshluta og gefst nú tækifæri til að bæta verulega úr. **Mikilvægt er að tryggt verði að þau svæði sem eru utan vinsælustu ferðamannastaða eins og Norðurland vestra fái sérstakan stuðning til uppbyggingar innviða til að tryggja að þau verði viðbúin til að taka á móti ferðamönnum þegar þeir fara að sækja landið heim að nýju en ekki síður til að halda uppi atvinnustigi og hagvexti í landshlutanum.**

15 Orkumál

Þegar hafa komið fram áherslur landshlutans á úrbætur á dreifikerfi raforku í landshlutanum sem reyndi á í óveðrinu í desember 2019. Kynnt hafa verið áform um auknar fjárveitingar í málaflokkinn sem ber að fagna. Endurtekin er áhersla stjórnar SSNV á að tryggt verði að hluti þess viðbótarfjármagns renni inn á Norðurland vestra enda eru verkefni ærin eins og fram kemur í samantekt um nauðsynlegar úrbætur í kjölfar fyrrnefnds óveðurs. Jafnframt fagnar stjórn áformum um jöfnunar kostnaðar við dreifingu raforku á landsbyggðinni sem mun nýtast íbúum á köldum svæðum afar vel. Þó hitaveita sé útbreidd í landshlutanum eru nokkur svæði sem ekki hafa tækifæri á henni og er aðstöðumunur þeirra svæði mikill með tilliti til búsetu og atvinnustarfsemi.

17 Umhverfismál

Á árinu 2020 var gefin út skýrsla með greiningu á kolefnisspori landshlutans sem fjármögnuð var úr Sóknaráætlun Norurlands vestra. **Stjórn SSNV lýsir sig reiðubúna til samstarfs með fjárstuðningi frá ríkinu til áframhaldandi vinnu sem lýtur að því að minnka kolefnisspor landshlutans.**

Annað

Í sáttmála ríkisstjórnar Katrínar Jakobsdóttur er í kaflanum um byggðamál fjallað um að skoða eigi kosti þess að nýta námslánakerfið og önnur kerfi sem hvata fyrir fólk til að setjast að í dreifðum byggðum². Í lögum um Menntasjóð er stigið skref þá átt en að mati stjórnar má ganga mun lengra til að styrkja byggðir í landshlutanum. Í Noregi hefur náðst árangur í að beita slíkum aðferðum til að hvetja til jákvæðrar byggðapróunar á dreifbýlum svæðum. Eru nefnd nokkur dæmi sem gefist hafa vel í Noregi³:

1. Á tilteknum svæðum er heimilt að endurgreiða tiltekna prósentu af stofnkostnaði nýrrar atvinnustarfsemi. Stuðningurinn getur mestur orðið 35% af stofnkostnaði.
2. Almennt tryggingargjald í stærstu sveitarfélögunum t.d. Osló er 14,1% en ekkert tryggingargjald er í nyrstu sveitarfélögunum. Tryggingargjaldið getur verið þarna á milli, allt eftir nánari reglum þar um. Talið mjög örvandi fyrir iðnaðarstarfsemi og þjónustustarfsemi og aðra vinnuafslfreka starfsemi.

² <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=a5aa63d9-d5b4-11e7-9422-005056bc530c> Sótt 14. Maí 2019. Bls 10.

³ Tölur frá árinu 2018.

3. Tekjuskattur er mishár eftir svæðum. Um er að ræða þrjá þætti:
 - a) Sérstakur skattafsláttur sem nemur 15.000 NOK (187 þús ISK) í skattþrepi 1 og 30.000 NOK(375 þús ISK) í skattþrepi 2.
 - b) Tekjuskattprósentan er 3,5% lægri á aðgerðasvæðinu en annars staðar á landinu.
 - c) Hærra skattþrep er 2% lægra en annars staðar á landinu. Einstaklingur sem býr á aðgerðasvæðinu, þ.e.a.s. Finnmörku eða einum af hinum 7 sveitarfélögum í Norður-Troms, fær um 10% hærri nettó tekjur en sá sem býr utan svæðis þegar allt er reiknað saman af persónubundnum ívilnunum.

Til þess að jafna samkeppnisstöðu landshlutans gagnvart höfuðborgarsvæðinu, sem nýtur þess að þar er nánast öll stjórnvíslan og langstærstu út- og innflutningsgáttir landsins, **telur stjórn SSNV að aðgerðir s.s. lægra tryggingargjald, beinn stuðningur við að setja á stofn atvinnurekstur, á svæðum sem ekki eru á svokölluðu vaxtarsvæðum, stuðli að eflingu atvinnulífs svæðanna. Einnig telur stjórn SSNV að lægri tekjuskattur á einstaklinga og fyrirtæki á tilteknum svæðum sem búið hafa við viðvarandi fólksfækkun stuðli að bættri samkeppnisstöðu landshlutans. Að lokum má nefna að ívilnanir í formi niðurfellingar námslána þeirra sem flytast í hinar dreifðari byggðir að loknu námi geti með sama hætti stuðlað að því að ungt fólk taki sér búsetu á landsbyggðinni að námi loknu.**

Stjórn SSNV skorar á ríkisvaldið að taka framangreindar leiðir til ítarlegrar skoðunar með það fyrir augum að byggja á sambærilegt kerfi til að hvetja búsetu í hinum dreifðari byggðum landsins og þannig ná fram markmiðum bæði stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Katrínar Jakobsdóttur og gildandi byggðaáætlunar um að í öllum landshlutum verði blómlegar byggðir og öflugir byggðakjarnar.

Stjórn Samtaka sveitarfélaga á Norðurlandi vestra áskilur sér rétt til að gera athugasemdir við frumvarpið og þingsályktunartillöguna á síðari stigum og lýsir sig jafnframt reiðubúna til samtals við fjárlaganefnd um innihald umsagnarinnar og stöðu landshlutans.

F.h. stjórnar SSNV

Unnur Valborg Hilmarsdóttir,
framkvæmdastjóri.

Fylgiskjöl:

1. Samantekt fyrir átakshóp stjórnvalda vegna veðurs í desember 2019.
2. Framkvæmdaáform sveitarfélaga og tillögur að framkvæmdum á Norðurlandi vestra.